

ЛЕМІШКА О. Я.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДЖЕРЕЛА ТА СПОСОБИ УТВОРЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ У АНГЛОМОВНОМУ МЕДИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті досліджуються основні способи та джерела поповнення словникового складу англомовного медичного дискурсу.

Ключові слова: медичний дискурс, неологізми, теорія номінації, словотвір.

В статье исследуются основные способы и источники пополнения словарного состава англоязычного медицинского дискурса.

Ключевые слова: медицинский дискурс, неологизмы, теория номинации, словообразование.

The main sources and ways of word formation in English medical discourse are investigated in this article.

Key words: medical discourse, neologisms, nomination theory, word formation.

Невпинний розвиток цивілізації, що супроводжується появою новітніх технологій, зміною етично-культурної парадигми суспільств та глобалізаційними процесами, неодмінно знаходить своє відтворення у мові, котра завше акумулює та відбиває навколишні зміни. Все нове, що з'являється у людському суспільстві, отримує назву, тобто сфери, що стрімко розвиваються, стають основним джерелом поповнення словникового складу. Однією з таких динамічних галузей є медична сфера. Розвиток медичної науки призводить до змін поняття здоров'я як такого, не кажучи вже про неологізми на позначення нових захворювань, шляхів лікування та діагностики, медичного обладнання тощо.

У 70-ті – 80-ті роки ХХ століття увага лінгвістів, таких як, наприклад, Г. В. Колшанский, Н. Д. Арутюнова, В. В. Виноградов, В. Г. Гак, Т. А. ван Дейк, Дж. Томас, Р. Барт, була спрямована на вивчення діяльного характеру мовної комунікації. Вчені активно досліджують процеси номінації (від лат. *nominatio* – називання) – створення мовних одиниць із номінативною функцією, які служать для іменування чи виділення фрагментів дійсності та формування відповідних понять про них у формі слів, словосполучень, фразеологізмів, речень. В результаті такого аналізу стає зрозумілим, що номінативні процеси відбивають категоріальне членування дійсності

людською свідомістю, а дослідження самих номінацій (наприклад, мотивації дериватів) допомагає виявити людське ставлення та культурно-специфічні компоненти названого концепту [1].

Оскільки медицина та сфера охорони здоров'я стають одними з найдинамічніших у сучасному західному суспільстві внаслідок стрімкого розвитку науки, саме ці галузі опиняються найпродуктивнішими джерелами неологізмів, тобто слів, значень слова чи словосполучення, що недавно появилось в мові. Свіжість та незвичність такого слова чи словосполучення явно відчувається мовцями [2:331].

Отже, **актуальність** даної статті полягає в необхідності вивчення джерел та способів утворення неологізмів в англomовному дискурсі охорони здоров'я.

Метою статті є дослідити домінуючі джерела та словотворчі моделі поповнення словникового складу у сфері охорони здоров'я.

Об'єктом нашого дослідження є англomовний медичний дискурс сфери охорони здоров'я. **Предметом** – джерела та словотворчі моделі поповнення словникового складу англійської мови у медицині.

Наукова новизна дослідження зумовлена недостатністю вивчення джерел та способів поповнення словникового складу сучасного англійського медичного дискурсу.

У наш час одним із основних джерел неологізмів є **новітні технології**, що неодмінно просочуються в усі сфери нашого життя. Одним зі останніх трендів лікування, який з'явився у медицині завдяки технічному прогресу, є *telemedicine*, галузь медицини, що замається лікуванням на відстані. Телемедицина є підгалуззю телематики (*telematics*), області інформатики, що охоплює сферу телекомунікацій. Лікарі, використовуючи інформаційні технології та технології зв'язку, можуть обмінюватись інформацією про діагноз, лікування чи запобігання хвороби на відстані. Даний термін утворений шляхом складання основ, а точніше додаванням до кореня *tele* іншого повноцінного слова. Такий спосіб утворення характерний для цілої низки слів у даній сфері: *telesurgery*, *telenursing*, *telepharmacy*, *telerehabilitation*, *telecardiology*, *telepsychiatry*, *teleradiology*, *telepathology*, *teledermatology*, *teledentistry*, *tele-audiology* [6].

Ще одним під-концептом телемедицини є *telehealth* – “the use of telecommunication technologies to make health and related services more

accessible to health care consumers and providers in rural, or otherwise areas with underprivileged health-care resources”. Іншими словами, “телездоров’я” спрямоване на добробут та покращення здоров’я суспільства в цілому, а отже відрізняється від телемедицини тим, що має справу не лише з хворими чи пораненими, а постулює здоровий спосіб життя, дієту, фізичне виховання чи кроки запобігання актуальних захворювань [6].

Серед технологій, які використовуються в медичних цілях, можемо виділити *DICOM technology* (Digital Imaging and Communications), *teleradiology* (надсилання рентгенівських знімків за допомогою новітніх приладів, наприклад) та *IATV* (Interactive Television) – технологія, що дозволяє спілкуватись віч-на-віч, *eICU* (electronic Intensive Care Unit – відділ інтенсивної терапії, що дозволяє оглядати, діагностувати та пропонувати лікування пацієнтам зі віддалених куточків), *ICE* (номер швидкої допомоги запрограмований у адресну книгу мобільного телефону “in case of emergency”). Як бачимо, багато слів утворені шляхом аббревіації, чи аббревіації з префіксацією (*eICU*).

Інший спосіб утворення нових понять – складання слів: *trauma pod* (назва медичного пристрою, в якому робот, керований дистанційно хірургом, оперує пацієнта) та *video pill* (камера розміром з пігулку, що ковтається пацієнтом для огляду шлунково-кишкового тракту).

Поява нових технологій не лише покращила лікування, але й призвела до низки нових “техно” захворювань: *cyberchondria* (людина, котра уявляє, що у неї те чи інше захворювання, тому що її симптоми зійшлися з тими, котрі перелічені на медичному сайті в Інтернеті), *mouse wrist* (біль у зап’ясті, спричинений неправильним користуванням комп’ютерною мишкою), *gizmonotic diseases* (тип комп’ютерного вірусу, котрий є загрозою для людини у недалекому майбутньому) [7].

Тут слід зазначити, що лікування на відстані здійснюється у наш час не лише за допомогою новітніх технологій, але й “за підтримки” Вищої Сили. Йдеться про такі напрями нетрадиційної медицини, як *Distance Healing*, *Absentee Healing*, *Remote Healing* та *The Reconnection*, що спираються на можливість дистанційно працювати лікарю із пацієнтом чи пацієнтові самостійно, задіюючи канал Вищої енергії (“God, Love, The Universe or whatever you wish to name it”) [8]. Слід підкреслити, що йдеться про альтернативні методи лікування. Тут не

можна не помітити заміну наукових термінів *medicine, medical treatment* на термін нетрадиційних методів *healing* – зцілення. Можна припустити, що *healing* імплікує властивості організму самооздоровлюватись.

Наступним джерелом словотворення у медицині можна назвати **появу нових трендів, явищ та способів лікування**, більшість з яких утворена шляхом складання слів: *beeper medicine* (медичне лікування, що базується в першу чергу на відповідях на пейджери та телефонні дзвінки швидкої допомоги); *greyhound therapy* – надання бездомному чи психічно хворому пацієнтові квитка на автобус в інше місто, де про нього можуть краще попіклуватись чи де напевне є відповідні заклади; *narrative medicine* – терапія, що поєднує історію хвороби, розказану пацієнтом, із традиційним лікуванням, як шлях розуміння, діагностування та лікування хвороби; *kangaroo care* – терапія, коли недоношене немовля віддають матері для тілесного контакту (*skin-to-skin contact*); *dirt pill* – пігулка, що містить бактерії, котрі зміцнює імунну систему алергічних та астматичних дітей, простіше кажучи, така пігулка “компенсує” чи відповідає за складом тим мікробам, котрих не вистачало дітям у дитинстві через те, що вони зростали у занадто чистих умовах; *bitter blocker* – біохімічна добавка, що зменшує здатність організму відчувати гіркоту, така добавка використовується, щоб покращити смак здорової їжі (*make “healthy foods taste better”*); *cancer refugee* – людина, котра змушена вирушити до району з іншою юрисдикцією у пошуках кращого лікування раку. Поширення технологій та агресивних методів лікування призвело до появи поняття *slow medicine* – лікування, що зосереджується на комфорті та заспокоєнні болю пацієнта.

Процес поповнення та / чи заміни вокабуляру значно пришвидшили ЗМІ, які стають джерелом утворення урбаністичного сленгу, що простежується такими онлайн виданнями як, наприклад, *Urban Dictionary* [9]. Так, неологізми утворюються на основі **масової культури** (особливо фільми, телебачення та інтернет) [10].

Серед таких неологізмів можна виділити **одиниці корпоративного жаргону та сленгу**: *404 moment* – нездатність знайти медичний файл пацієнта, що часто веде до помилок у призначенні ліків та курсу лікування чи до зайвих аналізів [404 error: File not found], *agnostication* – термін, що позначає даремну спробу відповісти на

запитання “Лікарю, скільки у мене залишилось часу?”, *blamestorming* – зібрання заради взаємного зустрічного обвинувачення, протягом якого команда намагається розприділити провину за кричущу помилку, *disco biscuits* – екстезі чи метилендіоксиметамфетамін, наркотик, що вживається клаберами заради розваги. Часто можна почути від лікаря швидкої: “The man in cubicle 3 looks like he’s taken one too many disco biscuits!”; *gork* – особа з невідомою хворобою – (акронім виразу “God only really knows”); масова зацікавленість омолоджуючими терапіями дає змогу *to throw a Botox party* – зібрання соціального характеру, на якому лікар вколює Ботокс всім присутнім для того, щоб зменшити зморшки на лиці.

Одним з найпоширеніших способів словотвору корпоративного жаргону є перехід власної назви у загальну (епоніми): *fronzie* – врівноважений та спокійний лікар, той хто схожий на персонжів з комедії *Happydays*; *father jack*, алюзія на діалог фінальної сцени “Кримінального читива” Квентіна Тарантіно [Urban Dic], – спантеличений, зазвичай старшого віку пацієнт, чиї постійні вигуки та спроби вибратися з ліжка є причиною безсоння інших у палаті (герой телевізійного серіалу *Father Ted*, що мав звичку сидіти у кутку кімнати та кричати “Drink”, “Feck”, “Arse” і таке інше); *mini me* – інтерн чи студент-медик, котрий постійно прагне перевершити свого старшого колегу, але при цьому багато не говорить, що зазвичай дуже надокучає (термін походить від героя фільмів Остіна Паверса).

Наступним продуктивних способів утворення нових одиниць сленгу чи корпоративного жаргону є евфемізація. Так, наприклад сидячий спосіб життя (крайня пасивність та погане харчування), що все частіше стає причиною смерті, тепер в англomовному світі називається *sedentary death syndrome*; *previvor* – особа, у котрої немає раку, але у кого виявили доракові клітини чи генетичні мутації, що спричиняють появу раку. Такий діагноз найчастіше можуть виявити в себе *worried wealthy* заможні люди, котрі замовляють незастраховані дорогі обстеження з метою попередження того чи іншого захворювання. В Америці, котра, як відомо, є однією з найбільш уражених надлишковою вагою країн, зустрічається чимало слів на позначення жиру: *banana fold* (North Carolina) – жир під сідницями, *chubb* (North Carolina) – жир навколо колінних чашечок та *hail damage* (Minnesota) – целюліт [11].

Високі стандарти у медицині та лікуванні, коли емоційний стан пацієнта стоїть на першому плані, відображає поява таких термінів корпоративної культури, як *neuroethics* – моральні принципи та стандарти, котрими керуються при огляді та лікуванні мозку.

Отже, аналіз мовного матеріалу можна підсумкувати таким чином: Основними джерелами медичного словотвору є:

1) технічний прогрес та його наслідки (DICOM technology, beeper medicine, gizmonotic disease etc);

2) новітні тренди, методи діагностики та лікування (telemedicine, distance heeling, cancer refugee etc);

3) ЗМІ та популярна культура – фільми, серіали, Інтернет (fronzie, mini me);

4) корпоративна культура, жаргон та урбаністичний сленг (disco biscuits, fronzie, mini me etc).

Щодо домінуючих способів утворення неологізмів, то згідно з нашим дослідженням, найпродуктивнішими є складання слів, епоніми та евфемізми, при чому епоніми характерні для популярної культури, корпоративного жаргону та сленгу, тоді як складання слів (їх основ чи коренів) частіше зустрічається у сфері технологічного прогресу та медичних трендів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова С. Н. Теория номинации в свете функциональной лингвистики: деятельностный подход [Електронний ресурс] / С. Н. Антонова. – Режим доступу : <http://bit.ly/vu5wKH>
2. Котелова Н. З. Неологизмы / Н. З. Котелова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : СЭ, 1990. – С. 331
3. Арутюнова Н. Д. Национальное сознание, язык, стиль / Н. Д. Арутюнова // Лингвистика на исходе XX века. – М., 1995.
4. Потебня А. А. Собрание трудов / А. А. Потебня. – М. : Лабиринт, 2000.
5. Thomas J. Meaning in Interaction: An Introduction to Pragmatics / J. Thomas. – London : Longman, 1995 – 345 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

6. Telemedicine [Електронний ресурс]: – Режим доступу : <http://www.aarogya.com/insurance/telemedicine.html>
7. Man Catches Gizmonotic Virus? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lifeinthefastlane.com/tag/neologism/>
8. Non-Traditional Healing [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bit.ly/vYbN09>
9. The Urban Dictionary [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.urbandictionary.com>
10. Keely P. W. Pimp my slang [Електронний ресурс] / Paul W. Keely // BMJ 2007; 335:1295. – Режим доступу : <http://bit.ly/vMo6mu>
11. Noughtyisms: the best words of the decade [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bit.ly/8DUSLt>
12. The Word Spy [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bit.ly/u7ow8d>
13. Hartzband P. New Language of Medicine [Електронний ресурс] / Pamela Hartzband, Jerome Groopman // Pallimed. – Режим доступу : <http://bit.ly/oIqq3w>